

7. Сисоева С.О. Педагогічна творчість: Монографія. – Харків-Київ: Книжкове видавн. "Каравела", 1998. – 150 с.
8. Творча особистість у системі неперервної освіти. – Матеріали міжнародної наукової конференції 16-17 травня 2000 р. – Харків: ХДПУ, 2000. – 217 с.
9. Хозяинов Г.И. Педагогическое мастерство преподавателя. – М.: Высш. школа, 1988. – 168 с.
10. Цикин В. Формирование новой парадигмы образования // Директор школы. – 2000. – №3. – С.106-114.
11. Чошанов М. ТМИ – теория множественного интеллекта // Директор школы. – 2000. – №3. – С.82-89.
12. Шакуров Р.Х. Творческий рост педагога. – М.: Знание, 1985. – 167 с.
13. Щербань П. Професійна компетентність керівника навчального закладу // Освіта і управління – 1998. – Т.2. – №2. – С.33-40.

УДК 378.1

О.М. Пинзеник

ОБГРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена висвітленню програми-проекту дослідження процесу становлення і вдосконалення професійної майстерності викладачів вищих педагогічних навчальних закладів I-II рівня акредитації.

This article deals with the showing of program of analysis of process of make and improvement of profession skills for educators at higher educational institutions with I-II accreditation level.

Успішне виконання комплексу освітніх завдань, висунутих вимогами сучасного соціально-економічного і культурного розвитку суспільства, вимагає удосконалення теоретичної і практичної підготовки кадрового потенціалу вищої педагогічної школи і, зокрема, підвищення професійної майстерності викладачів навчальних закладів I-II рівнів акредитації. Провідна роль у забезпеченні високого рівня професійних знань і вмінь студентів, формуванні здатності до творчої активності, до самовдосконалення, дослідницької та інноваційної діяльності майбутнього вчителя належить професорсько-викладацькому складу ВНЗ.

На жаль, значна частина спеціалістів, які працюють на посадах викладачів, не має необхідної загально-теоретичної підготовки, спеціальних знань з педагогіки та психології. Застосовувані сьогодні методи підвищення професійно-педагогічної майстерності мало ефективні. Система підвищення кваліфікації також не вирішує цю проблему, а самоосвіта нерідко носить безсистемний характер і не забезпечує відповідного рівня необхідних знань і вмінь. Крім того, переважна більшість спеціалістів, які прийшли працювати у вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації, не тільки не виявляє належної професійної підготовки, але й помилково вважає, що вона їм непотрібна. У цієї категорії викладачів, як свідчить наше дослідження, сформувався стійке небажання самостійно оволодівати основами педагогічної майстерності. Водночас сьогодні тільки викладач з високим професійним і особистим рівнем підготовленості може забезпечувати навчання та підготовку конкурентноспроможних кваліфікованих фахівців, здатних до мобілізації внутрішніх сил, духовної активності, самовдосконалення у швидкозмінних реаліях сучасності.

Проблема підготовки і вдосконалення викладацького складу вищої школи, підвищення його професійної майстерності знайшла достатнє висвітлення у педагогічній теорії і практиці. Так, у працях Б.С. Гершунського, Є.Г. Косовського, О.Б. Ховова, Н.Н. Шамрая, В.А. Скакуна, Н.М. Сказкіна та ін. розглянуто методологічні аспекти

діяльності середніх та вищих навчальних закладів. У роботах О.А. Абдулліної, В.А. Баранова, В.Є. Гуріна, І.А. Зязюна, Ю.С. Тюнникова, А.Г. Соколова, Н.А. Моревої та ін. вивчалися питання вдосконалення підготовки спеціалістів у нових соціально-економічних умовах.

Проблемам підготовки та підвищення професійної майстерності викладачів вищих і середніх спеціальних навчальних закладів присвячено роботи С.Я. Батищева, Є.С. Барбіної, Т.Ю. Ломакиної, О.Я. Савченко, М.П. Сибірської, Ш.З. Соматулова, В.О. Сластьоніна та ін. Покращення якості підготовки спеціалістів досліджували С.Я. Батищев, А.А. Бодальов, А.А. Деркач, В.А. Семиченко. Андроґогічні аспекти проблеми вивчались С.І. Вершловським, О.І. Кукосяном, В.В. Кулінченком, Протасовою, Г.С. Сухобською. Суттєвий вклад в розробку феномену педагогічної майстерності внесли Л.Б. Біленко, Р.О. Кузьменко, О.А. Музальова, О.Я. Ростовський, Г.С. Тарасенко, Г.І. Хозяїнов та ін.

Водночас дослідження актуальних проблем сучасної вищої школи йдуть повільно, що частково пояснюється відволіканням наукових сил у сфері загальноосвітньої середньої школи та галузевих ВНЗ. Зокрема, особливості формування професійної майстерності викладача вищого педагогічного навчального закладу в нових соціально-економічних умовах ще не стали предметом спеціального дослідження.

Метою нашої статті є обґрунтування дослідницької програми-проспекту вивчення шляхів удосконалення інваріантної складової професійної майстерності викладача вищого педагогічного навчального закладу I-II рівнів акредитації.

За результатами аналізу та узагальнення літературних джерел з проблеми дослідження, а також вивчення практики роботи педагогічних навчальних закладів цього аспекту їхньої діяльності було розроблено програму-проспект дослідження педагогічних умов формування, інваріантної складової професійної майстерності викладачів вищої педагогічної школи I-II рівнів акредитації.

Програмою передбачається, крім обґрунтування актуальності проблеми, що розглядається, визначення основних компонентів організації наукового педагогічного пошуку.

Так, *об'єктом дослідження* передбачається процес формування педагогічної майстерності викладача вищої школи I-II рівнів акредитації.

Предметом – педагогічні умови формування інваріантної складової професійної майстерності викладача вищого педагогічного навчального закладу I-II рівнів акредитації.

Гіпотеза дослідження. Формування інваріантної складової професійної майстерності викладачів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації забезпечується комплексом педагогічних впливів, спрямованих на актуалізацію і розвиток їхніх професійних умінь шляхом оптимізації процесу професійного зростання на основі прогностичного змодельованих мети, змісту та засобів їх реалізації, розвитку соціально значущих і особистісно ціннісних мотивів та психологічної готовності викладача до підвищення своєї педагогічної компетентності, потреби до постійного самовдосконалення особистих якостей, саморегуляції поведінки і діяльності; раціональним, динамічним поєднанням індивідуальних, групових і колективних форм роботи та інтерактивних методів навчання, опори на емоційну сферу та зону найближчого розвитку суб'єктів педагогічної діяльності; створення відповідного навчального середовища; систематичного використання педагогічного моніторингу; врахування впливів внутрішніх і зовнішніх чинників на формування особистісного новоутворення, що досліджується.

Окреслені завдання дослідження спрямовуються на:

- уточнення структури інваріантної складової професійної майстерності викладача педагогічного вищого навчального закладу I-II рівнів акредитації;
- визначення особливості формування педагогічної майстерності викладача вищого педагогічного навчального закладу I-II рівнів акредитації;

- теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку моделі формування інваріантної складової професійної майстерності викладача вищого педагогічного навчального закладу I-II рівнів акредитації;
- визначення педагогічних умов ефективного впровадження моделі у практику роботи вищої школи.

Концептуальна основа дослідження буде ґрунтуватися як на філософських законах пізнання, так і на загальнонаукових, міждисциплінарних і, власне, педагогічних методологічних принципах. Так, оцінка педагогічних процесів на філософському рівні базується на категоріях матеріалістичної діалектики, що виступають як універсальне знаряддя пізнання, що дозволяє використовувати весь арсенал способів передбачення. Тут йдеться про загальну і взаємну обумовленість явищ і процесів об'єктивної дійсності, органічного зв'язку наукових досягнень з перетворюючою діяльністю суспільства. В оцінці педагогічних явищ і процесів варто виходити з позиції історичності і конкретності. Їхня реалізація в конкретних формах прояву здійснюється в тісному зв'язку і через призму принципів і законів загальнонаукової і частковопедагогічної методології.

Другий рівень методологічного обґрунтування складає сукупність засобів, методів і прийомів дослідження, інтегрованих з окремих наук. Для нашого дослідження методологічним обґрунтуванням “середнього рівня” є категорії, принципи й ідеї соціології. Вона інтегрує висновки, отримані в результаті розвитку окремих суспільних наук, у тому числі і педагогіки. Реальний дослідницький процес вимагає відомої адаптації міждисциплінарних методів, обліку специфічних особливостей сфери їх використання. Як методологічне обґрунтування тут виступають принципи системності, комплексності і програмно-цільового підходу до дослідження перспектив розвитку освіти.

Говорячи про частковонауковий рівень, варто акцентувати увагу на положеннях цілісності розгляду об'єкта доказовості, першочерговості рішення дослідницьких завдань. Мова йде про методології кожної конкретно узятій області знань, покликаної забезпечити ефективність використовуваних методів, органічне їхнє ув'язування із сутністю досліджуваного об'єкта, характером його функціонування. На цьому рівні здійснюється конкретизація цілей дослідження, забезпечення точності термінологічного апарата, цілісності і всебічного розгляду проблеми, адекватності застосовуваних методів, що володіють необхідним науковим потенціалом, можливості перевірки отриманих варіантів розробок [1].

Найбільшими можливостями при вивченні перспектив розвитку освіти, як показують результати нашого дослідження, володіє програмно-цільовий метод, що представляє собою обґрунтований план, спрямований на досягнення мети, де оговорені всі конкретні виконавці, чітко визначені завдання і терміни виконання, а також приведений перелік необхідного ресурсного забезпечення. Відповідно до методології системного аналізу, забезпечення повноти поставлених цілей досягається шляхом формування ієрархічних структур, так званого “дерева цілей”. Цілереалізуюча частина являє собою також розгалужену упорядковану багаторівневу структуру, що відбиває сукупність способів і засобів їхнього досягнення [2].

Дослідження буде починатися з визначення протиріч, що мають місце, і тих напрямів і завдань, розв'язування яких при заданих умовах дасть найбільшу ефективність. Передбачається апріорне осмислення і врахування перерви еволюційного перетворення явища, у нашому випадку професійної майстерності, швидким стрибком до більш високих рівнів його стану. Завчасне визначення термінів їхньої появи дозволить вносити своєчасні розрахункові корективи, буде сприяти більш повному задоволенню реальних запитів практики вищої педагогічної школи.

Досягнення мети і розв'язання висунутих завдань буде забезпечено використанням комплексу методів дослідження. Серед теоретичних – це вивчення, аналіз та узагальнення філософської, психолого-педагогічної літератури; синтез, порівняння, моделювання, групування, що дасть змогу виявити й систематизувати дослідницькі матеріали з проблеми,

спрогнозувати програму дослідження; емпіричних – діагностичні (анкетування, інтерв'ю, бесіда, тестування), спостереження, ранжування, самоспостереження, рейтинг, що сприятиме вивченню стану проблеми в праці, створенню умов розвитку професійних умінь викладача ВНЗ; аналіз продуктів діяльності, що допоможе відстежити взаємозалежність між професійною майстерністю та особистісними якостями спеціаліста, визначити ступінь новизни та оригінальності у розв'язанні педагогічних завдань; прогностичними методами буде розроблено модель розвитку професійної майстерності викладача; проведення діагностичного констатувального і формувального експериментів дасть можливість перевірити висунуту гіпотезу. Ефективність визначених педагогічних умов розвитку інваріативного складника професійної майстерності фахівців вищої педагогічної школи планується перевірятися методами моніторингу, тестування, бесід, рейтингу, порівняння. Обробка експериментальних даних має здійснюватися методами математичної статистики з використанням комп'ютера, що сприятиме уточненню висновків та основних теоретичних положень.

Принципова необхідність розгляду всіх завдань дослідження у єдиному циклі вимагає конструювання системи вихідних методологічних положень, що відбивають стратегію і логіку наукового пошуку.

Прогнозована структура кінцевих результатів дослідження передбачає і розкриття теоретико-методичних передумов розвитку професійної майстерності викладача вищого педагогічного навчального закладу (аналіз теоретичних і практичних джерел з проблеми формування педагогічної майстерності викладача вищого педагогічного навчального закладу, специфіка педагогічної діяльності викладача вищого педагогічного закладу I-II рівнів акредитації, методика діагностики стану сформованості інваріантної складової професійної майстерності викладача вищого педагогічного навчального закладу, узагальнення та інтерпретація результатів констатувального експерименту); обґрунтування системи формування інваріантної складової професійної майстерності викладача вищого педагогічного закладу I-II рівнів акредитації (концепція формування професійної майстерності викладача, модель формування досліджуваної якості, висвітлення організації та ходу дослідно-експериментальної роботи з проблеми дослідження, аналіз динаміки розвитку інваріантної складової професійної майстерності викладача вищого педагогічного закладу I-II рівнів акредитації).

Таким чином, розроблена нами програма дослідження педагогічних умов, як засвідчує попередня апробація (доповіді, тезисний виклад, інформаційні повідомлення та обговорення на засіданнях кафедри педагогіки і психології Мукачівського гуманітарно-педагогічного інституту), може слугувати прогностичним проектом проведення означеного наукового обґрунтованого педагогічного дослідження.

Залишається нерозв'язаною проблема аргументації резервів професійного розвитку молодого викладача, його професіограма, яка б відображала зміст і структуру педагогічної діяльності, абстрагована від конкретних умов своєї реалізації. Актуальною є розробка інтегративних дисциплін у ВНЗ, зміст яких би містив прямі аналоги професійної діяльності, скажімо, курсу “Педагогічна майстерність”, на що буде звернена наша увага у нашій майбутній науково-дослідній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрієвський Б.М. Основи наукових досліджень (методичний посібник). – Херсон: Айлант, 2005. – 36 с.
2. Вильнюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека. – М., 1990. – 290 с.
3. Гурин В. Е. Актуальные проблемы школьной вузовской педагогики. – Москва-Краснодар: Кн. изд-во, 2000. – 139 с.
4. Зинченко В. П., Моргунов Е. М. Человек развивающийся. – М.: Тривола, 1994. – 304 с.